

muhafazakârdüşünce

sağ siyaset
right-wing politics

kodim

MUHAFAZAKÂR DÜŞÜNCE/THE JOURNAL OF CONSERVATIVE THOUGHT

6 aylık yerel süreli düşünce dergisi

Yıl Year: 17• Sayı Issue: 60 • ocak January - haziran June 2021

ISSN 1304-8864

Kadim Yayınları Adına Sahibi/Owner: Serhat Buhari Baytekin
Genel Yayın Yönetmeni/General Director: Arş. Gör. Yunus Şahbaz
Genel Koordinatör/Administrative Coordinator: Üzeyir Tekin
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü/Managing Editor: Fatih Yıldız
Yurtdışı İlişkiler Koordinatörü/International Affairs Coordinator: Okan Arslan
Tasarım/Design: Gözde Akman

Editör/Editor: Prof. Dr. Mahmut Hakkı Akın

Yayın Kurulu/Editorial Board

Prof. Dr. Ahmet Özcan, Karatekin Ü.
Prof. Dr. Cemal Fedayi, Kırıkkale Ü.
Prof. Dr. Fatih Duman, Hitit Ü.
Prof. Dr. Hamit Emrah Beriş, Ankara Hacı Bayram Veli Ü.
Prof. Dr. Mahmut Hakkı Akın, İstanbul Medeniyet Ü.
Prof. Dr. Murat Çemrek, Necmettin Erbakan Ü.
Doç. Dr. Ahmet Yıldız, TBMM
Doç. Dr. Bengül Göngörmez Akosman, Uludağ Ü.
Doç. Dr. Cahit Bağcı, Maarif Vakfı
Doç. Dr. Şaban Kardeş, TOBB Ü.
Doç. Dr. Zeyneb Çağlıyan İçener, İstanbul Ticaret Ü.
Dr. Ahmet Helvacı, İçişleri Bakanlığı
Dr. Mehmet Kocaoğlu, Necmettin Erbakan Ü.
Dr. Necdet Subaşı, MEB
Dr. Öner Buçukçu, Ankara Yıldırım Beyazıt Ü.
Dr. Selman Salim Keşgin, Kızılay
Hamdi Turşucu, Kültür ve Turizm Bakanlığı

Danışma Kurulu/Advisory Board

Prof. Dr. Ahmet Güner Sayar, Beykent Ü.
Prof. Dr. Bedri Gencer, Yıldız Teknik Ü.
Prof. Dr. Bekir Berat Özipek İstanbul Medipol Ü.
Prof. Dr. Birol Akgün, Ankara Yıldırım Beyazıt Ü.
Prof. Dr. Bülent Arı, İstanbul Ü.
Prof. Dr. Davut Dursun, Sakarya Ü.
Prof. Dr. Halis Çetin, Cumhuriyet Ü.
Prof. Dr. Hamit Ersoy, İstanbul Sabahattin Zaim Ü.
Prof. Dr. Kenan Gürsoy, İstanbul Aydın Ü.
Prof. Dr. M. Şükrü Hanioğlu, Princeton Ü.
Prof. Dr. Naci Bostancı, TBMM
Prof. Dr. Nazım İrem, İstanbul Aydın Ü.
Prof. Dr. Ömer Çaha, Mardin Artuklu Ü.
Prof. Dr. Ömer Torlak, İstanbul Ticaret Ü.
Prof. Dr. Richard Gamble, Hillsdale College
Prof. Dr. Süleyman Seyfi Ögün, İstanbul Ticaret Ü.
Annette Y. Kirk, The Russell Kirk Center
Beşir Ayvazoğlu

YÖNETİM YERİ/CONTACT

Rabat Sok. No: 27/2 Gaziosmanpaşa, Çankaya/ANKARA

Telefon/Phone: 0-312 431 21 55

E-posta/E-mail: muhafazakardd@gmail.com

Genel ağ/Web: www.muhafazakar.com

HAZIRLIK/PREPARATION

Uluslararası Piri Reis kültür Ajansı www.pirireisajans.com

info@pirireisajans.com

Telefon/Phone: 0-312 446 21 56

BASKI/PRINT

Baskı Tarihi/Print Date: Mart 2021

Baskı Yeri/Print Address: Vadi Grafik

Muhafazakâr Düşünce Dergisi, Kadim Yayınları tarafından yayımlanmaktadır.

Muhafazakâr Düşünce ulusal hakemli bir dergidir. Yılda 2 sayı yayımlanır ve Türkçe ve İngilizce makalelere, çevirilere, analizlere ve kitap eleştirilerine yer vermektedir. Dergide yayınlanan makalelerden yazarları sorumludur. Yayımlanan makaleler EBSCOhost tarafından taranmakta ve makalelerin İngilizce özetleri indeksin servisinde yer almaktadır.

TUBİTAK - ULAKBİM TR Dizin tarafından dizinlenmektedir.

bu sayıda

muhafazakâr düşünce'den
preface

Takdim / 5

sağ siyaset
right-wing politics
araştırma makalesi
research articles

Edilgen Bir Siyasal Kimlik: Türkiye'de "Merkez Sağ" (1960-1980)
A Passive Political Identity: Centre-Right in Turkey (1960-1980)

ÖNER BUÇUKCU/ 12

Sağ Bir Siyaset Olarak Milli Görüş Hareketi
National Outlook Movement as a Right-wing Politics

ÖMER BAYKAL/ 34

Margaret Thatcher ve Turgut Özal'ın Yeni Sağında Yeni Tarz Siyasal İletişim

A New Style of Political Communication in The New Right of Margaret Thatcher and Turgut Ozal

BURAK BAŞKAN/ 60

Türkiye'de Muhafazakâr Siyasetin Siyasi Uzlaşma Kültürü: Milli Görüş Hareketi Üzerine Nitel Bir Araştırma

Political Compromise Culture of Conservative Politics in Turkey: A Qualitative Research on Milli Görüş Movement

YILMAZ BİNGÖL-HALİT TUNÇKAŞIK/ 86

Sağ Siyaset Geleneğinde Siyasal Pazarlamanın Propaganda Dili Olarak Seçim Beyannameleri: "Demokrat Partiden Adalet ve Kalkınma Partisine" Seçim Beyannamelerindeki Politika Alanları

Election Manifestos as Propaganda Language of Political Marketing in the Right-Wing Political Tradition: Policy Areas in Election Manifestos from Democrat Party to Justice and Development Party

ÖMER TORLAK - MUHAMMET ALİ TİLTAY/ 112

Milli Görüş Hareketi ve Sivil Toplum

National Outlook Movement and Civil Society

ÖMER BAYKAL- ÖMER ÇAHA/ 138

Avrupa Aşırı Sağının Yerlici İdeolojisi: Antisemitizmden İslamofobi'ye
The Nativist Ideology of the European Extreme Right: from Antisemitism to Islamophobia

CİHAN UZUNÇAYIR/ 164

Tanpınar Anlatılarının Sosyolojik Çözümlemesi Üzerine: Pozitivist Dünya İnşasında Aydınlar

Sociological Analysis of Tanpınar Narratives: Intellectuals in Building The Positivist World

BELGİN TARHAN/ 188

Modernleşmenin Halleri: Modern ve Yarımodern Arasında Katılım

The Faces of Modernization: Participation Between The Modern and The Semi-Modern

M. MURAT ÖZKUL/ 212

derleme
postscripts

- 1. Muhafazakâr Düşünce** ULAKBİM indeksinde taranan, ulusal hakemli bir bilimsel dergidir. Her sayıda farklı dosya konuları işlenir; bunun yanı sıra dosya dışı önemli çalışmalara da yer verilir.
 - Gönderilecek çalışmalarda sosyal bilimlerde yaygın ve kabul edilmiş kaynak gösterme yöntemlerinden (APA) herhangi biri, kendi içinde tutarlı olmak koşuluyla kullanılabilir. Çalışmaların mutlaka kaynakçası yapılmalıdır.
 - Çalışmalarla birlikte, 250 kelimeyi aşmayan Türkçe ve İngilizce özet, 10 kelimeyi geçmeyecek şekilde Türkçe ve İngilizce anahtar kelimeler iletilmelidir. Ayrıca yazarla irtibat için gerekli iletişim bilgileri de gönderilmelidir.
 - Muhafazakâr Düşünce**'ye gönderilen çalışmalar, Times New Roman tipinde, bir buçuk aralıklı olarak A4 boyutunda 22 sayfayı (En az 3.500 en fazla 6.500 kelime,) geçmeyecek şekilde düzenlenmelidir.
 - Muhafazakâr Düşünce**'de yayınlanacak çalışmaların imlâ ve noktalamasında yazarın tercihleri geçerlidir; ancak sehven yapıldığı varsayılan hatalar düzeltilir.
 - Gönderilen çalışmaların yanıtlama süresi 60 gündür. Bu süre içerisinde yanıtlanmayan çalışmalar ulaşılmamış demektir. Çalışmalarla ilgili, hakemlerden edinilen olumlu ya da olumsuz görüş, çalışmanın yazarına bildirilir; gerekli düzeltmeler istenir.
 - Muhafazakâr Düşünce**'de yayınlanan çalışmaların fikrî sorumluluğu yazarlarına aittir. Yayın için kabul edilen çalışmaların yayın hakkı **Muhafazakâr Düşünce**'ye aittir.
 - Muhafazakâr Düşünce**'de yayınlanan polemik konusu olan çalışmalarda yazarlara en fazla 2 kez cevap yazma hakkı tanınır.
 - Muhafazakâr Düşünce**'de yayınlanan çalışmaların yazarlarına yazıların bulunduğu sayıda iki adet; yayın ve danışma kuruluna ise her sayıdan birer adet gönderilecektir.
- Araştırma ve Yayın Etiği**
- 10.** Muhafazakar Düşünce Dergisi bilimsel araştırmaların ve yayınların gerektirdiği evrensel etik kurallar dikkate alarak hazırlanmaktadır. Dergimizin esas aldığı ve Committee on Publication Ethics (COPE) tarafından yayınlanan etik kurallara www.muhafezakar.com/etik adresinden erişebilirsiniz.

MUHAFAZAKÂR DÜŞÜNCE'DEN

Siyaset, insanların farklı görüşleri dolayısıyla birbirlerinden ayrılmaları ve taraf olmalarından kaynağını almaktadır. Bu insan gerçekliğinin ortadan kaldırılması ve herkesin aynı görüşte birleşmesi, ütöpik bir düşüncedir. Farklı taraflar, kendi görüşlerine göre siyasal sınırlarını da tespit etmiş olurlar. Farklı görüşler temelinde şekillenen taraftarlık, taraflar arasında çatışma ve uzlaşma potansiyellerini içinde barındırır. Çatışma ve uzlaşma potansiyeli, siyasetin sürekliliğini ve dinamizmini sağlamaktadır. Bu yüzden aynı görüşe bağlı olanlar arasında da çatışma ortaya çıkabilir ya da çatışma ihtimali ortaya çıkmaması için uzlaşma yolları aranabilir. Bugünkü anlamını modernleşmeyle ve özellikle Fransız Devrimi sonrasında oluşan parlamentodaki iki gruba referansla kazanan sağ-sol ayrımı, dünya genelinde en yaygın kullanıma sahip en üst siyasal ayrımdır. Elbette bu ayrımın adı aynı şekilde konulsa bile farklı tarihsel ve sosyolojik tecrübelerle bağlı olarak toplumdan topluma değişen vurguları bulunmaktadır.

Türk siyasal tarihinde sağ ve sol farklılaşmasının ne kadar karşılığı olduğu tartışılan bir konudur. Elbette Türkiye'nin modernleşme süreci, devlet geleneği ve demokrasi tecrübesi birlikte düşünüldüğünde bu ayrımın kendine özgü tarihsel ve sosyolojik şartları bağlamında değerlendirilmesi gerektiği ortaya çıkar. Kavramın kullanımıyla ilgili tartışmalarda sıkça atfta bulunulan İdris Küçükömer'in *Düzenin Yabancılaşması* kitabının tarihsel bir iktisadi analiz üzerinden aynı kaygılarla kendine özgü şartlara vurgu yaptığı tespit edilebilir. Genelde bu tespitlerin derinlemesine üzerinde durulmadığı ve yüzeysel bir

şekilde sağ-sol tasnifinin tersine çevrilmesi şeklindeki aktarımı da bir talihsizliktir. Ancak İdris Küçükömer'in, Kemal Tahir'in ya da Anadolu Sosyalizmi kavramsallaştırmasıyla Nurettin Topçu'nun kendi çevrelerinde bile anlaşılmadıkları ve görmezden gelindikleri bilinmektedir. Sağ ya da sol siyasi görüşten pek çok duyarlı aydının emeklerinin hakları teslim edilerek yorumlanmadığı, dönemin hakim siyasi retorikğine aykırı yorumlarının Türk düşüncesini zenginleştirecek katkılar olarak kabul edilmediği de ortadadır. Bu yüzden Türkiye'de farklı çevrelerden duyarlı pek çok aydın, farklı düşünceleri dolayısıyla kendi görüşlerine mensup çevreler tarafından da kolaylıkla afroz edilebilmiş ve "araf"taki yerlerini almışlardır.

Sağ ve sol ayrımı, Türk siyasi hayatında özellikle 1960'larda belirgin hale gelmiştir. Bir taraf, solcu olmayı komünist olmakla özdeş görürken karşı taraf da sağcı olmayı faşist ve Amerika yanlısı olmakla özdeşleştirmiştir. Bu klişelere dayalı kabullerden bir düşünce çıkmayacağı açıktır. Kutuplaşmanın daha da arttığı ve topluma yayıldığı 1960-1980 arası dönemde sağ ve sol, Türkiye'nin temel siyasi bölünmesini tanımlamıştır. Ancak farklı siyasi zihniyetleri temel alsalar bile aynı toplumsal gerçekliğin ürünleri olarak tutum, tavır ve pratikleri birbirlerine çok benzerdir. Sağın ve solun bu dönemdeki durumu, Türkiye'nin yaşadığı sosyolojik değişimin bir sonucudur. Gençler, çok erken yaşlarda bu siyasi fraksiyonların öncü temsilcileri haline gelmiştir. Sağ ya da sol kesimden bugün hayatlarının yaşlılık dönemlerini yaşayan bu öncü isimlerin hatıra kitaplarında tecrübeyle ilgili eksikliklerinin yanı sıra kendilerinden önceki siyasetçilerden nesil olarak farklılaşmalarının izlerini görmek de mümkündür. Bu dönemin dinamizminin Türk düşüncesinde yeni yorumların ortaya çıkmasına katkı yaptığı da inkar edilemez. Ayrıca sokak çatışmasına dönüşen şiddetin ve 12 Eylül 1980 Darbesinin maliyetinin bütün millete mâl olması da trajik bir sonuçtur.

Muhafazakâr Düşünce'nin, Türk Sağ Siyaseti dosya konulu sayısını yayınlamaktaki asıl kaygımız, siyasi taraftarlıklara ve klişelere bağlı yargılamanın ötesinde bir anlama çabasıdır. Türk sağ, Türkiye'deki tarihsel ve toplumsal değişimin ürünü olduğu gibi üretendir. Kendi içinde farklı görüşleri ve yorumları barındırmaktadır. Türk sağını tanımlamak için uluslararası süreçlere ve

etkilere başvurmak anlaşılabilir. Ancak onu sadece antikomünizm temelinde Batı Bloku için kullanışlı bir siyasi hareket olarak tanımlamak eksik ve araçsal bir açıklama olabilir. Kendi şartları içinde Türkiye’de sağ siyaset ve düşünce hareketlerini anlama odaklı çalışmalar yeterli sayıda değildir. Sol kesimin yayın organlarının bir kısmında sağ, az önce değinilen kurgu üzerinden tanımlanmaktadır. Elbette bu katkıların bütünüyle önemsiz ve değersiz olduğu iddia edilemez. Bilimsel ve akademik açıdan oldukça nitelikli eserler de yayınlanmaktadır. Önemli olan bu birikimi Türk düşüncesine bir katkı olarak kabul etmek ve farklı kesimlerin kendi katkılarıyla düşünce alanının zenginleşmesine katkı sağlamalarıdır. *Muhafazakâr Düşünce*’nin bu sayısının asıl amacı da budur.

Türkiye’de Sağ Siyaset dosya konulu sayıda yayınlanan makalelerin ilki Öner Buçukçu tarafından kaleme alınmıştır. Yazar, “Edilgen Bir Siyasal Kimlik: Türkiye’de “Merkez Sağ” (1960-1980)” başlıklı makalesinde Adalet Partisi’nin temsil ettiği merkez sağdan Demokratik Parti’nin kopması ve dönem itibarıyla milliyetçi, Muhafazakâr ve İslamcı eğilimleri temsil noktasında sağ siyasetteki bölünme ve çeşitlenme üzerinde durmuştur. Dönemi, sağ siyaset merkezli anlamaya çalışan makalede merkez sağ ile demokratik solun siyasi hayatımızda karşılıklı bir denge oluşturduğu ve sağ içindeki bölünmelerin ve çeşitliliğin merkezdeki AP’yi bir alternatif olmaktan çıkaramadığı tespit edilmiştir. Bu makale, 1980 sonrasında Anavatan Partisi’nde temsil edilen merkez sağın bir ara dönem tahlilini yapması bakımından da alana özgün bir katkıdır.

Ömer Baykal tarafından yazılan “Sağ Bir Siyaset Olarak Milli Görüş Hareketi” başlıklı makale, Milli Görüş Hareketinin kendi içindeki tartışma konularından birine işaret etmektedir. Milli Görüşçü siyasetçilerin kendilerini diğer siyasi hareketlerden ayırarak sağ ve solun ötesinde tanımladığı dönemler olmuştur. Elbette hareketin oturduğu toplumsal taban ve kurucu siyasetçilerin neredeyse hepsi DP-AP geleneğinden gelmiştir. Ömer Baykal, İslamcı bir çizgide siyaset yapma iddiası dolayısıyla Milli Görüş Hareketinin rejimle karşı karşıya gelme durumunu sağ siyaset sınırlarında yönetmeye çalıştığını iddia etmiştir. Bu makale, akademide büyük ilgi gören Milli Görüş Hareketini sağ siyaset bağlamında değerlendirmesi açısından önemli bir katkıdır.

Burak Başkan, “Margaret Thatcher ve Turgut Özal’ın Yeni Sağında Yeni Tarz Siyasal İletişim” başlığını taşıyan makalesinde dünyada ve Türkiye’de yeni sağ siyasetin iki önemli temsilcisini karşılaştırmıştır. 1980’li yıllar kitle iletişim araçlarında yaşanan gelişmelere bağlı olarak siyasal iletişimde yeni propaganda tekniklerinin kullanıldığı bir dönemdir. İngiltere’de Muhafazakâr Parti, Türkiye’de de Anavatan Partisi, siyaseti dönüştürücü etkileriyle bilinmektedir. Bu makalede söz konusu dönüşümün birbirlerine benzer siyasal iletişim stratejileri üzerinden gerçekleştiği iddia edilmiştir. 1980’li yıllar hem Dünya’da hem de Türkiye’de sağ siyasetin yeniden şekillendiği bir döneme karşılık gelmektedir. Bu makale, bu değişimi iki farklı siyasal kültür bağlamında siyasal iletişim açısından analiz etmektedir.

Dosyanın dördüncü makalesi de Milli Görüş Hareketi üzerinedir. “Türkiye’de Muhafazakâr Siyasetin Siyasi Uzlaşma Kültürü: Milli Görüş Hareketi Üzerine Nitel Bir Araştırma” başlığını taşıyan makalenin yazarları Yılmaz Bingöl ve Halit Tunçkaşık’tır. Mili Selamet Partisi, 1980 öncesi kurulan bütün koalisyon hükümetlerinde ortak olarak yer almış ve darbe öncesinde AP azınlık hükümetini desteklemiştir. Refah Partisi döneminde Necmettin Erbakan da bir koalisyon hükümetinin başbakanı olmuştur. Makalede Milli Görüş Hareketi içinde siyaset yapmış önemli isimlerle yapılan mülakatlardan elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

Ömer Torlak ile Muhammet Ali Tiltay’ın birlikte kaleme aldıkları “Sağ Siyaset Geleneğinde Siyasal Pazarlamanın Propaganda Dili Olarak Seçim Beyannameleri” başlıklı makalede DP’den AK Parti’ye uzanan süreçte partilerin seçim beyannameleri incelenmiştir. Makalede söylemlerin hangi dönemlerde hangi kavramlara daha çok odaklandığı sistematik bir şekilde incelenmiştir. Yeni çalışmalara esin veren bu makale de farklı tarzda ve özgün bir katkı olmuştur.

Dosya konusu dahilindeki altıncı makale, Ömer Baykal ve Ömer Çaha tarafından yazılan “Milli Görüş Hareketi ve Sivil Toplum” başlığını taşımaktadır. Bu makalede Milli Görüş Hareketinin büyümesinde sivil toplum kuruluşlarının ve çalışmalarının üzerinde durulmuştur ve toplumsal tabanını genişletme konusunda sivil toplum imkanlarıyla bir mobilizasyon oluşturduğu tezi savunulmuştur. Yazarlara göre bu mobilizasyonun hedef

kitlesi, sağ siyasetin toplumsal tabanıdır ve hareketin yükselişinde sivil toplum meselesi merkezî bir yerdedir.

Cihan Uzunçayır'ın yazdığı, “Avrupa Aşırı Sağının Yerlici İdeolojisi: Antisemitizmden İslamofobi'ye” makalesi ise dosya konulu son makaledir. Uzunçayır makalesinde kültürel ırkçılık ve İslamofobi'nin 1980 sonrası dönemde Avrupa'daki aşırı sağ partilerin ideolojik ana çerçevesinde önemli bir yere sahip olduğunu ileri sürmektedir. Çalışmada İslamofobik söylemin antisemitizmden dönüşen ideolojik çerçevesinin yanı sıra, günümüzde yükselen bir realite olan göçmen krizinin İslamofobik söylemi daha görünür hale getirdiği savunulmaktadır. Bu anlamda çalışma Türkiye'yi ve Avrupa'daki Türkleri yakından ilgilendiren İslamofobi ve aşırı sağın yükselişi tartışmalarına önemli bir katkı sunmaktadır.

Derkenar kısmında Belgin Tarhan ve Murat Özkul'un dosya dışı makaleleri mevcuttur. Belgin Tarhan son dönemde sıkça tartışılan Ahmet Hamdi Tanpınar üzerine bir yazı kaleme alırken Murat Özkul da bir dönemin önemli tartışmalarından olan yarı modern toplum kavramsallaştırması üzerine bir metinle sayımıza katkı vermiştir.

Bu sayı bir özel sayı olmadığı için sınırlı sayıda makale, hakemlik süreçleri sonunda yayınlanmıştır. Kaynaklar, dönemler, yayınlar, isimler, partiler ve dernekler düşünüldüğünde Türkiye'de sağ siyaset konusunun çok zengin ve çalışılmamış pek çok yöne sahip olduğu ortadadır. *Muhafazakâr Düşünce*, bu konuda önemli bir adım atmış ve bundan sonra yapılacak akademik çalışmalar için değerli bir kaynağı literatüre kazandırmıştır. Bu emeğin farklı görüşlerden yeni çalışmaların yapılmasına katkı sağlaması en büyük temennimizdir. Sağ siyaseti dosya konusu yapma fikrimi ve sayı editörlüğünü üstlenmemi destekleyen Serhat Buhari Baytekin'e, yayın sürecinde büyük desteğini gördüğüm değerli meslektaşım ve dostum Arş. Gör. Yunus Şahbaz'a özellikle teşekkür ederim.

Son olarak gelecek sayıdaki dosya konusu Türkiye'de Sol Siyaset olarak belirlenmiştir. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, “Sağ Siyaset” dosya konusundan sonra “Sol Siyaset” konusunu da ele alarak literatüre katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Prof. Dr. Mahmut Hakkı Akın
İstanbul Medeniyet Üniversitesi